

Atvinnuvegaráðuneytið
skrifstofa viðskipta og markaða

Sent í samráðsgátt
Reykjavík, 26. maí 2025

Efni: Umsögn Bændasamtaka Íslands um áform um lagasetningu um rýni á fjárfestingum erlendra aðila vegna þjóðaröryggis og allsherjarreglu, mál nr. S-86/2025.

Bændasamtökin fagna framkomu þessara áforma og telja mikilvægt að ráðherra leggi fram frumvarp til laga um rýni á fjárfestingum erlendra aðila vegna þjóðaröryggis og allsherjarreglu á haustþingi. Jafnframt leggja samtökin mikla áherslu á að tekið verði mið af eftirfarandi atriðum við mótun frumvarpsins, ásamt athugasemdum BÍ við frumvarp sem lagt var fram árið 2024..

Landbúnaður er undirstöðu atvinnugrein á Íslandi sem tryggir um 12.000 störf og byggðafestu í landinu og er grundvöllur fæðu- og matvælaöryggis þjóðarinnar. Forsenda þess að stunduð sé landbúnaðarframleiðsla hérlandis er að til staðar sé landbúnaðarland, sem er verðmæt auðlind á Íslandi og mikilvægur innviður sem er jafnframt verndað, sbr. 5. gr. jarðalaga nr. 81/2004.

I. 726. mál, 154. löggjafarþing 2023-2024

Við framlagningu frumvarps laga sama efnis frá 2024, nánar tiltekið 726. mál – 154. löggjafarþing 2023-2024, skiluðu Bændasamtökin umsögn og töldu það ekki ná tilskildum markmiðum sökum þess að þröskuldur tilkynningarskyldu vegna eignarráða erlendra aðila yfir fasteign væri langtum lægri en eðlilegt gæti talist.

Í svari þáverandi sjávarútvegs- og landbúnaðarráðherra við fyrirspurn á Alþingi á 150. löggjafarþingi, þingskjal 1150 - 522. mál, er að finna samantekt um ræktarland á Íslandi. Í þeirri samantekt kemur fram að gróið land á Íslandi sé um 23.800 km² en þar af séu aðeins um 6.000 km² gott ræktunarland og einungis um fjórðungur þess ræktaður eða um 1.500 km². Út frá þessum tölum má sjá að kaup og yfirráð yfir 10.000 hekturum, þ.e. 100 km², lands gæti þýtt 6,6% af öllu ræktaðu landi á Íslandi.

Í greinargerð með frumvarpinu segir um stærðarviðmið eignarráða yfir landi: *Viðmið ákvæðisins varðandi landstærð er 10.000 hektarar og tekur mið af 10. gr. a jarðalaga, nr. 81/2004, sem reisir skorður við samþjöppun eignarhalds á jörðum. Frumvarpsákvæðið myndi gilda samhliða nefndu ákvæði jarðalaga ef gildissvið þeirra sköruðust.* Í tilvísadri 10. gr. a jarðalaga eru að finna viðmið sem eru langtum lægri eða eftir atvikum 50 hektarar eða 1.500 hektarar. Erfitt er að átta sig á því hvernig ákvæði frumvarpsins og jarðalaga geti gilt samhliða, þar sem ljóst virðist að verði 10.000 hektara viðmið lögfest í þeim lögum sem voru til umsagnar, verði afar ólíklegt að ráðherra grípi til ráðstafana á grundvelli þeirra mun lægri viðmiða sem kveðið er á um í jarðalögum.

II. Vernd landbúnaðarlands

Það er álit Bændasamtakanna að við mat á eignarhaldi á landi að horfa sérstaklega til landbúnaðarlands enda slíkt land forsenda bæði búfjárræktar og akuryrkju. Jafnframt eru yfirráð yfir landi og vatni einnig grundvallar forsenda margra annarra þátta í landbúnaði auk þess að tengjast orkuöryggi. Einnig segir í stefnuyfirlýsingu ríkisstjórnar Samfylkingar, Viðreisnar og Flokks fólksins að breytingar verði gerðar á jarðalögum til að vinna gegn samþjöppun og stuðla að nýtingu á ræktarlandi til búrekstrar. Með því að taka mið af athugasemdum BÍ er beinlínis verið að framfylgja stefnu ríkisstjórnarinnar og vernda landbúnaðarland og nýta það til búrekstrar.

III. Samantekt

Telja samtökin því mikilvægt að við gerð frumvarpsins sem hér er til umræðu verði tekið mið af ákvæðum jarðalaga og í stað 10.000 hektara viðmiðs sem var sett í 7. gr. eldra frumvarpsins, komi ákvæði sambærileg við 10. gr. a jarðalaga.

Þá er mikilvægt að við gerð frumvarpsins verði tekið mið af öðrum stefnum og áætlunum stjórnvalda, þar á meðal landbúnaðarstefnu. Í aðgerðaráætlun landbúnaðarstefnu sem gefin var út í ágúst 2024 af þáverandi matvælaráðherra segir berum orðum: „Land er takmörkuð auðlind og landbúnaðarland sem hentar vel til ræktunar matvæla og fóðurs er verðmætt. Samkeppni ríkir um land í dreifbýli vegna aukinnar eftirspurnar eftir landi t.d. undir frístundabyggð, fyrir ferðapjónustu, íbúðaruppbyggingu í dreifbýli og nýtingu vindorku. Mikilvægt er að landnotkun í dreifbýli feli í sér vernd góðs landbúnaðarlands sem þarf að geta staðið undir aukinni matvælaframleiðslu til framtíðar á sama tíma og sveitir landsins þurfa að geta vaxið og dafnað.“

Að öllu framangreindu virtu þarf að tryggja að jarðir, sem æskilegar eru til búrekstrar eða annarrar landbúnaðartengdrar starfsemi, séu áfram í búrekstri og standi þannig nýliðum í landbúnaði til boða. Það er nauðsynlegt að stemma stigu við auknum jarðarkaupum aðila sem munu ekki halda jörð áfram í búrekstri og vernda þannig landbúnaðarland.

Að því sögðu eru fulltrúar Bændasamtakanna reiðubúnir til frekara samráðs og samtals um þau atriði sem fram koma í umsögn þessari.

Virðingarfyllst,
f.h. Bændasamtaka Íslands

Margrét Ágústa Sigurðardóttir
framkvæmdastjóri

Njörður Bruun
laganemi